

Списание ЕПОХИ
Издание на Историческия факултет на
ВТУ „Св. св. Кирил и Методий”
Journal EPOCHI [EPOCHS]
Edition of the Department of History of
St. Cyril and St. Methodius University of Veliko Turnovo

Том / Volume XXIV (2016),
Книжка / Issue 2

СВИЩОВ – ТЪРГОВСКИ ЦЕНТЪР ПРЕЗ ВЪЗРАЖДАНЕТО

Надя АНГЕЛОВА

SVISHTOV – A TRADING CENTER DURING THE REVIVAL

Nadia ANGELOVA

Abstract: In the Ottoman-Turkish registers Svishtov was marked as a town in the late fifteenth and early sixteenth century. The town emerged as a significant trading place and its port became the center of economic life in the Danubian part of the Turkish empire. The earliest mentioned national fairs were Uzundzhovo at the Troyan Monastery, Serres, Sliven, Svishtov, and others. The town was connected with new roads – Pleven, Veliko Turnovo and Russe, Varna. It was a leading commercial and craft center through which passed the main trading route to Wallachia and Transylvania, as well as Western and Central Europe. The port was the center of so-called “Sailing fleet” in the 1860s and 1870s. The establishment of the “Danube ship company” with a major shareholder, the merchant Nikolaki Tsvyatkov Stanchoy, who had moved in Svishtov, marked the beginning of the Danube River shipping. The role of Svishtov’s port as a national, international port can be defined as European.

Key words: Revival, trading center, trade, trading company, trade ties, goods, port, grain, market.

I. История на един процъфтяващ град на брега на Дунава и издигането му в търговски център през Възраждането

През Възраждането Свищов достига голям стопански разцвет и се превръща в един от търговските центрове на България със свой принос в икономическото и културно развитие на страната. Това създава условия за подобряване на жизненото равнище на населението и оформяне на прослойка от по-заможни и просветени граждани, които допринасят за икономическия и стопански разцвет на града.

Свищов е разположен на брега на р. Дунав, в най-южната точка на реката с най-вдаденото навътре в територията на страната дунавско пристанище. Градът е построен амфитеатрално върху три обширни тераси пресечени от три огромни дола наречени от населението „ханди“ или „хендеци“. [Николова, Ю. 2008, с. 58].

В османо-турските регистри Свищов е отбелязан като град в края на XV и началото на XVI в. [Тодоров, Н. 1972, с. 23]. Това дава основание да се счита, че Свищов е включен в османската система като изградена феодална единица. През този период градовете са зачислени към някои от големите феодални владения или султански хасове. Със стопанското замогване и разрастване на градските средища, върховната власт на Османската империя има за цел те да бъдат откъсвани от по-дребните феодални господари и да бъдат причислявани към владенията на едрите феодали или султански хасове. Свищов с прилежащия му селски район е хасово владение на султана. В началото на XVI в. градът като султански хас дава 65 хил. акчета годишно на държавната хазна, повече отколкото постъпленията на Търново, Враца, Ловеч и Шумен, селища от Никополския санджак [Бужашки, Е., Димитров, С. 1980, с. 45]. Това е едно доказателство за икономическата роля на Свищов през този период.

Българите се включват в огромния пазар на Османската империя, поощрявайки стокното производство и размяната. От края на XVII в. западните държави налагат в империята икономическото си влияние и тя е принудена да подпише неравноправни търговски договори с тях. Освен вносни стоки в империята навлизат европейски капитали, установени са търговски връзки с европейските държави.

Свищов се очертава като значително търговско селище и пристанището става център на стопанския живот [**История на България**. Т. 4, с. 83]. Сведение за причините породили и създали свищовското пристанище като събирателен център на стоковата продукция на зърнени храни в Северна България дава настоящият документ: „... Съгласно височайшия ферман, чрез Ибрахим ефенди, от пристанищата на Дунавското крайбрежие, купуваните зърнени храни от реколтата на 1752 г. с оглед да бъдат закарани в Исакийското пристанище, се събират в Свищовското пристанище...“ [**ИМ – Свищов**, ф. II-805, 89]. През XVIII в. пристанището става централно и ненадминато по своя сток зърнен оборот. Превръщането на Свищов в център на търговска дейност може да се свърже с поминъка, развитието на занаятите и търговията на западнорумънските земи, с ролята на гр. Брашов и трансилванските градове. Но съгласно височайшия ферман и заповед на султана, пристанището е определено за централно и се събират всички храни от дунавските пристанища. То се явява като обединителен център, в който се съсредоточават храните от Видинското пристанище надолу до Свищов. Интервалът Русе – Тутракан – Силистра, а след последния град, трети пункт е Браила. В първия пункт – Свищов, е седалището на главния закупчик, приемащ зърнените храни от Никопол, Оряхово, Лом и др. Закупчиците на споменатите селища от своя страна приемат храните на вътрешните кази – Кула, Видин, Белоградчик, Берковица, Враца, Плевен, Ловеч и др. В свищовското пристанище се стоварват големи количества зърнени храни, създават се условия за неговото многостранно развитие, не само на търговията, но и превръщането на града в духовен център. Търговци и занаятчии от Арбанаси, Търново и Ловеч започват да се заселват в процъфтяващия град на реката [**ИМ**, ф. II-805, 90]. В своето житие Софроний Врачански изрично посочва, че след опожаряването на Арбанаси от кърджалиите през 1798 г. жителите му се изселват в Свищов [**Врачански**, С. 1947, с. 40]. Утвърждаването на града като търговски със „скеля“, т.е. „пристанище с кей“ подтиква много предприемчиви българи от Троян, Габрово, Лясковец, Сяр, Охрид да се установят трайно на територията му. Търговията в Свищов е пъстра. Дунавският град събира хора с различно религиозно, етническо, социално и географско потекло. В началото на XIX в. Свищов е разделен на турска и българска част. Крепостта „Калето“ и височината до самия дунавски бряг е обитавана само от турци. Голям земен вал обгражда града с широка дъга, чиито краища опират в Дунава. Валът има две врати: източна, която води до Русе и западна – към Плевен и Търново. Във високата си част градът има тесни, криви улици и площад с неправилна триъгълна форма. Преди Освобождението Свищов е с население 11 915 души, живеещи в 3838 къщи. От 60-те години на XIX в. той има вече реноме на „европейски град“. Градът няма общ водопровод и канализация, построени са градски чешми, главната улица и чаршията са осветени от газови фенери. Основните улици и чаршията са застлани с калдъръм, павирана е и улицата, свързваща Ун пазар със Скелята (пристанището). Центърът на града е Средната махала с турската казарма и часовниковата кула (построена през 1763 г.). Средната махала се намира под крепостта „Калето“ и от нея тръгва улицата към Скелята. Българското население оформя махали или квартали успоредно на реката: Горната махала (на запад), Долната махала (на изток), покрай Дунава. През 1874 г. Феликс Каниц преброява сто влашки къщи в махалата [**Николова, Ю.** 2008, с. 60]. Турското население се настанява в Туна махала и около Ат пазар. Името на махалите показва и социалния статус на населението в тях. По-заможните и аристократични семейства обитават Горната махала, която се слива по-късно със Средната махала, по-дребните търговци, занаятчии, дюкянджии живеят в Долната махала. Всяка махала има площад, където са разположени градските пазари (чаршии). Името на всяко пазарище се определя от местоположението му, от преобладаващата стока. В Горната махала се намират хановите, където отсядат търговците от Тракия, Македония – Сяр, Мелник, Охрид, Разлог, Банско, Велес и др. Така възниква и Велешанската махала, най-вероятно по името на отседналите търговци от гр. Велес. Велешана и Домуз пазар (от тур. свиня) са чаршиите на Горната махала, Ат пазар и Ун пазар (от тур. брашно), са долномахленски и Сър(т) пазар (от тур. хълм, хребет) се намира в югоизточната част на града. Пазарите са обградени с ханове, дюкяни, кафенета, чешми и имат всички необходими условия, нужни на търговеца, стоката и добитъка му [**Семков, М., Янкова, И.** 2004, с. 604].

Главната улица свързва източната и западната порти на града, тя е главната свищовска чаршия. Чаршията е връзката на занаятчийските и търговските дюкяни за стигане до махалите, пристанището и институциите на местната военна и административна власт. Конкуренцията за място в тясната търговска улица оформя дюкянчета, плътно прилепнали едно до друго. Независимо че главната чаршия носи колорита на Ориента, тя е основната информационна централа за цените, видовете предлагани и

търсени стоки. В дюкяните на градската чаршия занаятчиите търгуват помежду си и с непроизводителните слоеве от градското население. Стоките се прекупуват и уедряват преди да стигнат Скелята или се продават на дребно за нуждите на местното население от града и околностите. Определени са дните за градски пазар, на който търгуват селяните от близката околност със занаятчиите от града. Стоките, предлагани от селяните за продан са излишъкът от техния добив след издължаването на натуралните данъци към властта и разнообразните принудителни изкупувания, доставки (ишира и сюрсат). Зърнените храни (пшеница, ръж) и бобови, фураж (ечемик, овес, сено, жълъди) мед, осолена мас, зеленчуци, плодове, лой и топени масла се пренасят до града с помощта на волски, конски коли и впрягове, в торби, дисаги и др. товари. От своя страна занаятчиите предлагат текстилни стоки (сукно, аба, платове, кече за конски чулове), ботуши, пантофи, железарски изделия (клинци, гвоздеи, подкови, лопати, чукове), домашни съдове, църковна утвар и др. На градския пазар могат да се намерят стоки и от огромния пазар на Османската империя: черен пипер, кимион, карамфил, канела, бои, катран, смола, лепило сапун, сол от влашките солни мини и редица други стоки [Данаилова, Л. 1943, с. 28]. Покупко-продажбата се извършва по определени цени, периодично номерирани от властта: „...И през настоящата година, както в миналото, въпросните цени са определени в гр. Силистра и за тях е уведомена върховната власт.“ [ИМ – Свищов, ф. П-805, 77]. По традиция цените на зърнените храни, топената лой и масла, занаятчийските произведения и др. стоки в казите по Дунавското крайбрежие ежегодно се определят в гр. Силистра и чрез съдебно решение се уведомява върховната власт. Градският пазар е едно от най-приходоносните звена в османската държава. Дейността му е строго регламентирана, пазарният ден е точно фиксиран. Пазарите са ежегодни и се свикват в определен ден (на някой светец, считан за закрилник и покровител) и обслужват както вътрешния, така и външния обмен. Сред най-рано споменаваните панаири са в Пирот, Айтос, а като национални се оформят – Узунджово, при Троянския манастир, Сяр, Сливен, Свищов, и др. [Тютюнджиев, И., Павлов, П. и колегия, 1996, с. 72].

През XIX в. Свищов се откроява като силно развит търговски център, а размерите на търговските сделки дават тласък за развитието на търговията в останалите селища в българските земи.

II. Стопански връзки на Свищов с вътрешността на страната

Според Семков и Йонов съществува свидетелство на г-н Шад, капитан в Гайсбрук за пътуването му в Левант 1740 г., който описва в Свищов „големият панаир, продължаващ всяка година 50 дни и се посещава от венециански и дубровнишки търговци“ [Йонов, М. (съст.), 1986, с. 386 – 397; Семков, М., Янкова, И. 2004, с. 600]. Оригиналният ръкопис „Немски и австрийски пътеписи за Балканите XVII и XVIII век“ се съхранява в Австрийската национална библиотека и потвърждава, че Свищов е значим град още през Средновековието. Този международен панаир се провежда до битката при Виена (1683), след която турските султани забраняват панаира. Тогава удря часът на свищовските търговци, които поемат търговията след отстранената конкуренция (венецианските и дубровнишките търговци). Значението на града нараства след подписването на австро-турския мирен договор от 4 август 1791 г., наречен Свищовски мир. В края на XVIII и средата на XIX в. Свищов е вече важно вносно и износно пристанище за много от вътрешните български градове. Градът се свързва с нови пътища – Плевен, Търново и Русе, Варна. През Възраждането всички селски пътища през Балкана водят към Свищов, поради изгодното местоположение на пристанището. Подемът в българското селско стопанство е свързан с увеличаване обем на производството на зърнени храни, търговско-индустриални култури, създават се условия за разгърнатата размяна на стоки между града и селото. Свищов все повече привлича селата в стоково-паричните отношения и става център на събирателска търговия. Засилва се потокът на селскостопанските продукти (кожа, вълна, месо и др.), които се преработват в града, разраства се занаятчийското производство. Свищов заедно с прилежащия му район образува стабилна система, благодарение на взаимното ползване на своите икономически и човешки ресурси. Градът се оформя като водещ търговски и занаятчийски център, през който минава главният търговски път за Влашко и Трансилвания, а оттам за Западна и Средна Европа. Текстилният и кожухарски занаяти се налагат в града. Местните щампари не само удовлетворяват потребностите на притежателите на тъкачни работилници в Букурещ, но те изпращат платна за щампосване в Свищов [История на България. Т. 5, с. 55]. Статистиката от 1869 г. за икономическото положение на Дунавския вилает ясно показва, че градът има 758 занаятчийски дюкяна, 212 магазина, 25 мелници и 6 табахани (работилници за обработка на животински кожи) [Друмев, М., Павлов, Н. 2002, с. 80]. Чрез създадените еснафски организации

държавата обединява и мобилизира дребните градски занаятчии за изпълнение на едри държавни поръчки [ИМ – Свищов, ф. П–805, 59] „... за дажбите на ислямските войници и офицери, които ще участват в този поход нужни са в големи количества сухари. Именно за това се издава настоящия мой височайши ферман, с който се заповядва на всички вас изпичането, осигуряването и откарването в Никополското пристанище на полагаемите се на Свищовската каза сухари.“ Документът е издаден във връзка с поредната война на империята. Изпълнението на нарядите по изпичането на сухари за нуждите на османската войска е поделено между отделните кази на Румелия, включително и на Свищовската. Интендантските служби на османската войска, които възлагат поръчките, се явяват един от факторите за развитието на занаятите в града, в случая имаме предвид брашнарите и фурнаджиите. Изпичането на сухари в Свищов и околията му става редовна практика, безспорно доказателство за два стопански елемента: извозването на храни от южнобългарските земи в Свищовското пристанище и второ, приготвянето на брашна и изпичането на сухари в Свищов и околията му за нуждите на държавата. Стопанските процеси без съмнение оказват своето благоприятно влияние върху икономиката на града и района му. Търговията в града е съсредоточена в ръцете на местното население. Дейността на еснафските организации в Свищов е много добре организирана и еснафът от своя страна допринася за развитието на търговията и нейния напредък. Едни от най-богатите еснафи в града са табашкият, памукчийският, соватчийският. По-голяма част от памука се доставя от Кърджали с коне, като всеки един търговец има най-малко от 5 до 10 коня. Един от главните занаяти е соватчилъкът. Свищовските соватчии са събирали добитък от цяла Северна България, така че повече от 30 – 40 совата са заедно на паша. Един биволски соват се състои от 100 до 150 бивола. Добитъкът за угояване, наречен джелб, е купуван от Софийско, Радомир, Родопите, Дупница и Орханийско. Белият добитък, крави и волове, е купуван от Търновско, Никопол и Оряховско. Сватчилъкът е сезонен занаят, затова има и специален пазар на добитък. Свищовският еснаф купува стоки от манифактурджии-агросисти (търговец на едро) от Търново. Важен факт за развитието на търговията и търговската активност в града е, че тя е съсредоточена в ръцете на български търговци, докато другаде е иззета от арменци и евреи. Ръководството на капитала и дори кореспонденцията между търговците е на български език. Търговският потенциал на Свищов не остава незабелязан от Г. С. Раковски. Като бивш търговец той оценява неговото място и пише: „Свищов по местонахождението си е един търговски град на дунавското крайбрежие и породи того жители му ся по-одавно още развили търговщина...“ [Бужашки, Е., Димитров, С. 1980, с. 50]. Това потвърждава българския характер на свищовската търговия, въпреки силата на османската власт в българските земи. Благодарение на оживената дейност на свищовските търговци, селяните от околността са в добро материално състояние. Съществуват данни за размяна със Сливен, Търново и София [Данаилова, Л. 1943, с. 16].

Коца Николов Иванов изпраща стока от София за Свищов

1830 г., септември 16, София	
23 денка по 40 каби и по 30 тенки.....	1610
2 денка по 40 каби и по 60 тенки.....	120
1 денк по 41 каби: – 11: тенки.....	<u>52</u>
	1782

Изпращам ги на Свищов до Кир Христоте Папаз Олу с Величко от Кремиковци пазарени по 20 грш. На товар. Кирио дадох им пешим 30 рубли по 6.20..... 195. [Данаилова, Л. 1943, с. 16].

През 1837 г. Кир Христо изпраща за София 2902 оки сол, по-късно получава от София сурови кожи, а през 1848 г. същият търговец изпраща за Свищов восък и мед пак до Кир Христо. От горепосочените данни става ясно за разменната дейност на свищовските търговци с вътрешността на страната и специално със София [Данаилова, Л. 1943, с. 17].

Видните габровски търговци х. Христо Рачков и братя Къню и Геню Сахатчиеви, Станчо Арнаудов и син търгуват с голямата фирма на Цвятко Радославов. През Възраждането в Свищов има 45 търговски фирми, 200 търговски семейства с повече от 100 кантори. Най-известни са фирмите на Цвятко Радославов (дядо на Цветан Радославов), Димитър Начович (баща на Григор Начович), братя Ковачеви, Иваница х. Константинов (баща на Алеко Константинов), Алеко х. Константинов (чичо на писателя), Димитър Кръстич, Александър Шишманов и др. Много от фирмите са свързани с Австро-Унгария и

имат клонове във Виена, търговски агенти в Будапеща и Цариград. Най-голямата търговска фирма в Свищов принадлежи на Цвятко Радославов (Сахатчиолу). Той развива усилена комисионна и собствена търговия – вътрешна и външна, главно с Виена, Будапеща и Цариград, която обхваща голям брой търговци от Търново, Габрово, Ловеч, Лясковец, Севлиево, а и търговци отвъд Стара планина – Сопот, Карлово, Пазарджик. Търговският дневник на Цвятко Радославов „ЖУРНАЛЪ № 2“ [Аршинков, С. 1985, с. 59] дава представа за търговската му дейност. Във Велешанската махала на Свищов, където се намира ханът на Цвятко Радославов, се организира панаир, на който идват с кервани, коли и камили търговци от Велес, Куманово, Кочани, Щип, Петрич, Мелник и други градове, донасяйки сусамово и афионово масло, анасон, маслини, ориз, тютюн, кожи, памук и др. стоки. Постепенно Радославов увеличава търговията със зърнени храни, притежава складове в Свищов и Никопол, организира сувати за угояване на едър и рогат добитък. Фирмата е в делови отношения с фирмата на Евлоги Георгиев в Букурещ, в интензивни връзки с Христо П. Тъпчилещов и Николи Минчолу в Цариград, Н. Хр. Палаузов и В. Рашев в Одеса. По спомени на Григор Начович е определена формата на търговия със стоките: „Гледах, в моето детство дядо ми, майчиният баща Христо Папазов, получаваше от далеко в България, че даже от Македония разни стоки като памук, дървено масло, маслини и пр. и ги изпращаше отвъд Дунава, оттам той получаваше сол, катран, вѝжа, коноп, иглика и пр., които продаваше на търговци дошли от Плевен, Ловеч и другаде...“ [Бужашки, Е., Димитров, С. 1980, с. 56]

Търговската къща на Цвятко Радославов (Сахатчиолу) е в родствени връзки с фирмата на Къньо и Геньо Сахатчийски от Габрово. В завещанието на Къньо Сахатчийски фигурират имената на Георги и Цвятко Радославови. Цвятко Радославов е роден в Габрово през 1820 г. и е от рода Сахатчиолу. Предполага се, че се е преселил в Свищов около 1840 г., където започва да търгува с кожи, зърнени храни и сол. От Свищов за Габрово се внася риба, прясна и пресносолна (шаран, сом, моруна и шука), хайвер и прясносолена хайвер, сирене. Габрово от своя страна изпраща част от получената стока на други места. Вносът в Габрово на сода, химикали, химически произведения става чрез българските търговци на дунавските пристанища Русе, Свищов и Галац. Свещи, пафюмирани сапуни, порцеланови изделия се внасят от Австро-Унгария чрез Свищов [Аршинков, С. 1985, с. 57].

Друг едър търговец от Свищов, Атанас Каракашев, като се възползвал от търговията със зърнени храни, в съдружие със Сюлейман ага построява в града парна мелница. Тя била съоръжена с мотори и приспособления, доставени от Австрия. [Ганчев, Ст. 1929, с. 383 – 384]. Според белгийският консул Янсен: „... Градът Свищов е най-търговския в цяла България. ... Населението на Свищов може да бъде причислено към най-интелигентното и предприемчиво от цяла България. Особено след създадените връзки с Австрия много свищовлии са живеели там и говорят немски или френски. Тук почти всички се занимават с търговия... Свищов е централното място на търговия и едни от главните търговски къщи са тук.“ [Друмев, М., Павлов, Н. 2002, с. 65]. Свищовските търговци са всеотранно образовани и управляват вещо своите търговски операции. С тези свои качества свищовските търговци издигат името на родния ни град и творят големи страници на търговската ни и културна история. Свищов не би имал този напредък без свищовските търговци емигранти: Григор Начович във Виена (той снабдява града с австрийски стоки, изпраща промишлени изделия в Габрово, книги и книжарски материали в Стара Загора [Друмев, М., Павлов, Н. 2002, с. 75]; Николаки Станчов, собственик на параход и главен акционер на „Дунавско вапорско дружество“, австрийският гражданин Александър Шишманов, Филип Сакелариевич, братя Ковачеви и др.

II. Търговски връзки на Свищов с Европа

През 1848 г. пристанището обслужва ежегодно по 400 и повече търговски кораби. През 1852 г. от Свищов се изнасят от 200 до 250 хиляди кила жито, или 31 000 000 килограма. Изнасят се бял боб и леща във Влашко и Сърбия, всички пашкули, произвеждани в българските земи, се изнасят през Свищов. Агнешките и кози кожи са изпращани за Марсилия през Галац [Друмев, М., Павлов, Н. 2002, с. 68]. Цитираните данни показват, че износьт от Свищов се състои главно от зърнени храни, преработени скотовъдни изделия, кожи, риба и някои манифактурни стоки. В доклада си „Дунавската провинция“ френският консул в Русе отбелязва: „Износът на Свищов достига през 1873 г. сумата 5 394 725 франка, като се състои главно от зърнени храни, кожи, вълна и малко коприна. Вносът е представен същата година от 4 223 375 франка и обхваща колониални стоки, памучни тъкани, ориз и др. [Бужашки, Е., Димитров, С. 1980, с. 47]. След големия пожар през 1870 г. и пълното унищожение на Скелята се

построяват нови каменни мази, побиращи стока за около 10 хиляди вагона. Магазиите или складовете на пристанището са най-големите и най-модерните по дунавското и черноморското крайбрежие. Свищов се превръща в главен център на внос и износ за почти цяла Северна България, Македония и Тракия. Параходите на Австрийското параходно дружество, а по-късно на Руското плавателно дружество, стоварват на пристанището фабрични, колониални и манифактурни стоки от Австрия, Русия, Цариград и Румъния. Някои от тези стоки се разпределят за разпродажба в града, а други са изпращани за селищата в Северна и Южна България, Азиатска Турция и Гърция. Нарастването на културните нужди на населението, растежа на производителните сили в българските земи води до разнообразие и в количество на внасяните стоки. Димитър Начович поставя началото на различна търговска дейност: доставка на колониални и промишлени стоки, внасяни от Западна Европа, предимно от Австро-Унгария. Той първи доставя от Виена в Свищов железария, стъкларски изделия и други стоки, с които урежда отварянето на специален магазин в града. Като голям търговец на колониални стоки от Виена и посредническа търговия се очертава и Александър Шишманов. Той разполага с голям капитал, открива търговски кантори не само в българските земи, но има кантора в Цариград – Балкапан. Всяка година Шишманов участва в панаирите в Ески Джумая и Узунджово, където продава вносни стоки от Австро-Унгария. Тези два примера показват характера, организацията на търговско-стопанската дейност на някои едри търговски фирми в Свищов до Освобождението. През 60 – 70-те години на XIX в. градът е център на т. нар. „платняна флота“. Тя се състои от 150 дунавски гемии, които имат обща вместимост до 120 000 оки и по-голямата част са собственост на българи. С основаването на „Дунавско вапорско дружество“ (1867), с главен акционер преселилият се в Свищов търговец Николаки Цвятков Станчов, се поставя началото на дунавското параходство, утвърдено със заповед от Високата порта. В доклада си „Записка за търговията на Дунавския вилает, не по-късно от 22.11.1873 г.“ генералният консул на Русия Александър Мошнин отбелязва: „Работите на този параход вървяха така добре, че за две години те откупиха/изплатиха парахода и шлеповете...“, следователно в периода 1867 – 1869 г. дружеството е отбелязвало известни успехи в своето развитие.

През втората половина XIX в. Свищов поддържа търговски връзки с румънските градове Галац, Браила, Букурещ, Брашов, Зимнич, Александрия и др. В тези селища се заселват много български търговски фамилии, напуснали страната ни поради робството. Между тях има и търговци от Свищов, които са в роднински връзки с притежатели на търговски къщи от града. Асортиментът на търсените от свищовските търговци стоки бил голям; обръща се внимание на снабдяването с памучни прежди, сватбени сандъци, бъклицы, столове, изработени в Брашов, дървен материал, маслини, ориз, солена риба. Предварително търговците се информират за цените на стоките: агнешки и биволски кожи, жито и царевица, захар, кафе и др. Повече от половината износ по р. Дунав е на свищовското пристанище. Това се вижда от данните в долната таблица.

Износ на зърнени храни и варива от някои пристанища на р. Дунав през 1876 г.

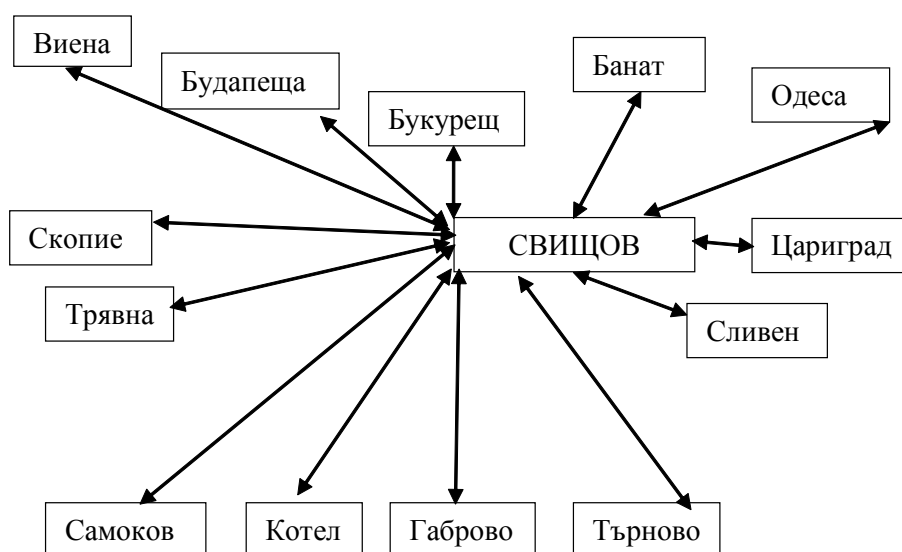
Видове култури	Русе		Свищов		Силистра	
	Центнери	Гулдени	Центнери	Гулдени	Центнери	Гулдени
Пшеница			135 337	676 780		
Ръж	19 407	92 000	44 692	201 110		
Ечемик	–	–	10 776	37 720		
Овес	2980	10 000	14 106	49 370	382	1875
Царевица	12 525	31 160	40 440	161 760	4368	14 000
Просо			11 486	45 950		
Бобови					3131	3100
Други					138	3200

Огромна заслуга имат свищовските търговци при осъществяване на търговски контакти с Австро-Унгария. Те поддържат контакт с други български търговски къщи в Австрия – търговската кантора

на Филип Сакелариевич във Виена, търговската къща на братя Робев и др. По количество и стойност внесените през свищовското пристанище стоки превишават изнесените. С пускането на моторни кораби от Австрийската параходна агенция вносът от Австро-Унгария се удвоява [Бужашки, Е., Димитров, С. 1980, с. 46].

Търговските връзки на българските земи с Руската империя са възпрепятствани поради непрекъснатите войни на Русия и Османската империя. След сключването на Кючук-кайнарджийския мир (1774) руските кораби получават достъп до всички пристанища на османската държава. Българските градове Свищов, Габрово и Сливен установяват трайни търговски контакти с Русия. Търговската къща на Цвятко Радославов поддържа родови отношения с фирмата на В. Рашев от Одеса. Кореспонденцията между тях е посветена на въпросите на търговията с кожи, сол.

Схема на взаимовръзките на Свищов с градове от българските земи и чужбина

През Възраждането Свищов и свищовското пристанище се утвърждават с нова и силна роля: износ на селскостопански стоки, внос на манифактурни и колониални стоки от и за района. Снабдено със съоръжения за обработка и престой на стоки, включително и парна мелница, свищовското пристанище добива голямо значение като център за транзитна търговия, предимно с Австро-Унгария. Ролята на свищовското пристанище като национално и международно пристанище може да се определи като европейска. Тя отразява високата степен на стопанска специализация, която конкретно обвързва Свищов, едновременно и взаимно, със стопанския обмен между Европа и градовете в българските земи. Силната транзитна търговия придава стопанска мощ на града и на заетите в нея. Прогресивното, организирано гражданско общество на Свищов съдейства за просперитета на градския живот в стопанството, в образованието и културата по европейски образци.

Литература / References

Архивни документи

ИМ–Свищов, ф. П–805

Изследвания

Аршинков, С. 1985 – Стоян Аршинков. Мила родино – Цветан Радославов Хаджиденков. София, 1985. [Stojan Arshinkov. Mila rodino – Tzvetan Radoslavov Xadzhidenkov. Sofia, 1985.]

Йонов, М. (съст.), 1986 – Йонов, Михаил (съст.). Немски и австрийски пътеписи из Балканите: XVII – средата на XVIII в. София : Наука и изкуство 1986. [Jonov, Mixail (syst.). Nemski i avstrijski pytepisi iz Balkanite: XVII – sredata na XVIII v. Sofija : Nauka i izkustvo 1986.]

Николова, Ю. 2008 – Ю. Николова. Достойно естъ. София, 2008. [Ju. Nikolova. Dostojno esty. Sofija, 2008.]

Тодоров, Н. 1972 – Н. Тодоров. Балканският град XV–XIX век. София, 1972. [N. Todorov. Balkanskijat grad XV – XIX vek. Sofija, 1972.]

Семков, М., Янкова, И. 2004 – М. Семков, И. Янкова. Пламъци от пепелта. Българските градове през Възраждането, София, 2004. [M. Semkov, I. Jankova. Plamytzi ot pepelta. Bylgarskite gradove prez Vyzrazhdaneto, Sofija, 2004.]

Тютюнджиев, И., Павлов, П., и колегия. 1996 – Иван Тютюнджиев, Пламен Павлов и колегия. Кратка стопанска история на България. Велико Търново, 1996. [Ivan Tjutjundzhiev, Plamen Pavlov, i kolegija. Kratka stopanska istorija na Bulgarija. Veliko Turnovo, 1996.]

Данаилова, Л. 1943 – Л. Данаилова. Материали за правна и стопанска история на град Свищов. София, 1943. [L. Danailova. Materiali za pravna i stopanska istorija na grad Svishtov. Sofija, 1943.]

Цончев, П. 1929 – П. Цончев. Из стопанското минало на Габрово. София, 1929. [P. Tzonchev. Iz stopanskoto minalo na Gabrovo. Sofija, 1929.]

Врачански, С. 1947 – Софроний Врачански. Житие и страдание грешнаго Софрония. София, 1947. [Sofronij Vrachanski. Zhitie i stradanie greshnago Sofronija. Sofija, 1947.]

Друмева, М., Павлов, Н. 2002 – М. Друмева, Н. Павлов. Свищов – страници от възрожденското му минало и Освобождението на България. София, 2002. [M. Drumeva, N. Pavlov. Svishtov – stranitzi ot vyzrozhdenskoto mu minalo i Osvobozhdenieto na Bulgarija. Sofija, 2002.]

История на България. Т. 4 – История на България. Т. 4. Османско владичество. София, БАН, 1983. [Istorija na Bulgarija. T. 4. Osmansko vladichestvo. Sofija, BAN, 1983.]

История на България. Т. 5 – История на България. Т. 5. Българското Възраждане XVIII – средата на XIX век. София, БАН, 1985. [Istorija na Bulgarija. T. 5. Bylgarskoto Vyzrazhdane XVIII – sredata na XIX vek. Sofija, BAN, 1985.]

Бужашки, Е., Димитров, С. 1980 – Евлоги Бужашки, Страшимир Димитров. Свищов в миналото и днес. София, 1980. [Evlogi Buzhashki, Strashimir Dimitrov. Svishtov v minaloto i dnes. Sofija, 1980.]

Ганчев, Ст. 1929 – Ст. Ганчев. Свищов, принос за историята му. София, 1929. [St. Ganchev. Svishtov, prinos za istorijata mu. Sofija, 1929.]

Съкращения

ИМ – Свищов – Исторически музей – град Свищов